

Provocările actuale ale bioeticii

Aș vrea să explic tinerilor din efortul nostru de a creștina știința medicală, atât cât este posibil unui grup de oameni, în condițiile date și într-un timp determinat. În decembrie '89 erați foarte tineri sau, unii dintre voi nu erați deloc, și nu înțelegeți prea multe nici din epoca dinaintea de '89, nici din perioada dinaintea de război. Secolul XX a dat foarte mulți martiri Bisericii Ortodoxe Române, mult mai mulți decât în primele trei secole de martiraj ale Bisericii. Nu există încă niște studii bine puse la punct pentru a evidenția martirajul secolului XX. S-a născut o idee aici, în Ardeal, și probabil că se va materializa la una din mănăstirile Episcopiei de Alba - înființarea unui centru de studii martirologice al secolului XX.

Eu predau o disciplină - teologia bolii - care include în ea bioetica, o disciplină modernă care se predă, în străinătate, în aproape întreg învățământul superior, pentru că aproape nimic nu mai poate exista, epistemologic vorbind, fără o abordare etică a domeniului respectiv. Ca să vă convingeți de importanța acestei discipline, și mai ales de cât de important este să dezvoltăm o bioetică creștină bizuită pe Sfânta Scriptură, pe experiența vie a Bisericii și pe învățătura patristică, am să vă dau doar câteva exemple din domeniul bioeticii.

„Există legi care sunt un atentat obraznic la adresa moralei creștine”

Iată, la noi în țară, decretul cu numărul 1, parcă emblematic, dat în decembrie '89, este liberalizarea avorturilor. Prolema planningului este o problemă de bioetică. A urmat, în scurt timp, dezincriminarea homosexualității, o problemă de bioetică. După aceea, trei tentative de legalizare a prostituției. Fără succes, deocamdată. Am fost invitat acum un an la o emisiune pe tema eutanasiilor. Este o fantomă care bântuie-n Europa la ora actuală. Este legiferată în Olanda, în Belgia și în Elveția și probabil că se intenționează exportul ei și spre țările ortodoxe.

S-a încercat o lege care a reușit doar parțial, care să dea dreptul concubinajului în România, o lege importată din Franța, și care este un atentat direct la taina nunții pentru o țară ortodoxă. În sfârșit, s-a încercat acum doi ani, tot fără succes, introducerea unui program de educație sexuală în școli, importat tot din Occident, care nu a reușit nici el. Programul era mult mai larg, pentru că pleda elevilor din școli inclusiv pentru eutanasiile. Toate aceste legi sunt din domeniul bioeticii, importate din Occident, cu care s-a încercat o implementare pe pământul românesc, în spațiul ortodox din această parte de lume, și după cum vedeți, toate sunt un atentat obraznic la adresa moralei și dogmei creștine.

Din această pricină s-a simțit nevoia, în țară și în alte părți, să se constituie o disciplină aparte, cel puțin în facultățile de teologie.

„Urâciunea pustirii se urcă în locul cel preasfânt”

În această idee mi-am propus să vă expun unele provocări ale bioeticii moderne, pentru că în mod sigur vor veni în acest spațiu geografic și cultural și vor încerca, așa cum zice la Scriptură despre urâciunea pustirii care se urcă în locul cel preasfânt, să otrăvească și sufletul acestui popor. Iată de exemplu, în urmă cu cincisprezece ani, într-un laborator din SUA, s-a

născut noțiunea de preembrion. Cercetătorii de acolo au spus că între prima și a 14-a zi există doar o diferențiere celulară, și nu organică, în embrion, ca atare organogeneza nefiind începută, nu putem numi embrion ceea ce s-a constituit acolo, ci trebuie să-i spunem preembrion. Odată acceptată noțiunea de preembrion, în mod deductiv a apărut ideea că preembrionul nu este embrion, iar dacă nu este embrion, nu este nici persoană, dacă nu este persoană înseamnă că se poate face orice cu el, și-atunci, foarte ușor, preembrionul a început să fie folosit în cercetarea medicală, s-a spus că este etic să cercetezi pe preembrion, dar nu este etic să cercetezi pe embrion. Ei nu știau că între secolele IV și VIII a fost o lungă dispută teologică, în lumea Sfinților Părinți, asupra acestei probleme, și Sfinții Părinți au hotărât că sufletul vine din momentul unirii celor două celule sexuale. Deci, din punctul de vedere al conceptului de medicină creștină, omul este persoană din momentul unirii celor două celule, când sălășluiește și sufletul acolo. Trupul sau sufletul nu sunt preexistente unul altuia, ci sunt simultane.

„Anticoncepționalele cresc de opt ori riscul incidenței cancerului”

După '89, Ministerul Sănătății a avut o grijă specială să înființeze cabinete de planning. Bioetica medicală creștină nu acceptă planningul. Din mai multe motive. O dată, pentru că se opune unei porunci divine, în al doilea rând, pentru că anticoncepționalele pe care le ia femeia cresc de opt ori riscul incidenței cancerului de organe genitale, de glandă mamară, de col uterin și de ovar, deci din punctul de vedere al conceptului de medicină creștină lezează anatomia corpului uman. Ori noi știm că trupul este templul Duhului Sfânt și nu avem voie să aducem nicio leziune anatomiei corpului uman. În al doilea rând, foarte multe anticoncepționale realizează practic un fel de avort chimic continuu. Este o înșelăciune a cuplului și, din păcate, și a unor duhovnici care spun că între două rele mai bine-1 faci pe cel mai mic. În loc să faci un avort, mai bine să recurgi la pilula anticoncepțională.

Există un comentariu teologic, foarte interesant, apărut în Franța, care spune că guvernele prin planning controlează începutul vieții, iar prin eutanasiile supraveghează sfârșitul vieții omului. Mijlocul este mai ușor controlat. Este și asta o problemă, să nu ne lăsăm controlați pe cât se poate.

„Bioetica creștină nu este de acord cu noțiunea de moarte cerebrală”

O altă noțiune care a produs mari confuzii în lumea medicală și pe care bioetica medicală creștină vine să o penalizeze este conceptul de moarte cerebrală. O asemenea lege a fost adoptată și de Guvernul României în 1998 și funcționează. Sunt deja cazuri de accidente, care au fost în moarte cerebrală, sau cel puțin așa au fost etichetați, și li s-au luat organele pentru a fi transplantate. De ce bioetica creștină nu este de acord cu această noțiune de moarte cerebrală? În primul rând pentru că există cazuri care s-au trezit din moarte cerebrală. Cel mai lung caz în istoria medicinei contemporane este după 16 ani. În al doilea rând, pentru că există o boală, numită rombencefalită acută, care timp de 14 zile imită moartea cerebrală. Dar în a 15-a zi omul se ridică ca și când n-ar avea nimic. Este o boală rară, dar care totuși există. Și în al treilea rând, pentru că au fost mai multe cazuri de femei însărcinate în moarte cerebrală care au fost rănite parental și asistate respirator, și după nouă luni au născut, prin cezariană, un copil perfect sănătos. Ori, nu este posibil ca o femeie moartă să nască un copil viu. Din această cauză noțiunea nu rezistă.

Ce facem cu trupul neînsuflețit al unui om? Îl îngropăm în pământ sau îl ducem la crematoriu? Dumneavoastră știți foarte bine că ortodoxia are capitole întregi, de sute de pagini,

despre eshatologie, despre viața de apoi, despre evoluția sufletului după moarte, despre evoluția trupului după moarte biologică, despre posibilitatea ca trupul unui creștin să devină moaște și să intre într-o neputrezire pentru totdeauna. Știți bine că ethosul popoarelor ortodoxe are o manifestare vie legată de cultul morților. Cum spuneam mai înainte, trupul unui creștin este considerat templu al Duhului Sfânt. Ca atare noi trebuie să-l tratăm cu evlavie cuvenită, ca fiind una din componentele persoanei umane.

Trebuie tratat trupul cu evlavie cuvenită și după moartea biologică. Ortodocșii trebuie să rămână la acest obicei milenar de a-și îngropa morții în pământ, și nu de a-i arde la crematoriu. Dacă cercetăm Scriptura, vedem numeroase argumente împotriva incinerării. În Vechiul Testament, incinerarea se aplica numai ca pedeapsă, în special cazurilor de homosexualitate. De aceea, în Sodoma și Gomora a fost foc, și nu alt tip de pedeapsă. Pentru că era prevăzută în celelate cărți ale Vechiului Testament. Noi la fiecare liturghie ortodoxă ne rugăm pentru un sfârșit bun, creștinesc la înfricoșătoarea judecată și pentru noi aceasta este eutanasia. Etimologic, eutanasia înseamnă moarte bună. Dar pentru un creștin ortodox aceasta este moartea bună: moartea creștinească. Ei au capturat acest cuvânt și l-au folosit în sensul laic, în sensul secular, în sensul în care se folosește în spitalul din Olanda, adică legalizarea "uciderii din milă". Așa se cheamă în termeni juridici eutanasia, dacă bolnavul își exprimă dorința să fie omorât și, dacă o comisie medicală decide ca acesta este în deplinătatea facultăților mentale, atunci se aprobă eutanasierea și se execută. Sunt deja câteva mii de cazuri în Olanda, în ultimii 7-8 ani de când s-a dat această lege. În Elveția, pentru că nu au reușit o lege în sensul acesta, au recurs la o prevedere de drept roman, care spune că o înțelegere între două părți are caracter de lege; și atunci au înființat Asociația "Exitus", care se ocupă cu eutanasierea. Care face contracte cu familiile sau cu bolnavul care urmează să fie eutanasiat și bineînțeles că niciun tribunal nu poate să intervină între ei.

„Actul medical este un act eclezial”

În conceptul de medicină creștină se spune că actul medical este un act eclezial. De ce este un act eclezial? Pentru că în bolnav suferă Hristos, în medic lucrează Hristos și prin preot dezleagă Hristos, și atunci se împlinește acel verset care spune că „unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, sunt și Eu cu ei”, deci este o biserică. De aceea este un act eclezial actul medical creștin.

Bioetica creștină s-a detașat de aceste practici eutanasiice și a scris studii întregi pe tema aceasta împotriva eutanasiilor. Avem argumente biblice foarte multe, avem argumente patristice foarte multe, experiența vie a Bisericii dovedește că omul își poate salva sufletul până în ultima lui clipă, și de aceea nici un act eutanasic nu poate surveni, ca nu cumva să intervină înainte de a avea toate șansele posibile să-i fie salvat acel suflet. Actul eutanasic vine împotriva șanselor de mântuire ale sufletului respectiv, pentru că, de multe ori, ceea ce omul a pierdut o viață întreagă, poate câștiga în relația lui cu Dumnezeu în acele câteva clipe înainte de moarte. Merită poate să insistăm pe aceste practici pentru că nu va dura mult și se va încerca legiferarea lor și în acest colț de lume. Depinde foarte mult de câtă rezistență opun oamenii. Dacă găsesc o stare de pasivitate, foarte ușor vor implementa aceste legi cu un profund caracter anticreștin.

„Un sfânt a spus că Antihristul se va naște dintr-o femeie mare desfrânată, fără bărbat”

Sigur că mai există o problemă care ocupă multe pagini ale bioeticii, și anume clonarea (introducerea unui nucleu al unei celule somatice într-un ovul). Ca o informație de cultură

teologică, să știți că a fost un sfânt prin secolul IX care a spus că Antihristul se va naște dintr-o femeie mare desfrânată, fără bărbat. Clonarea permite acest lucru. Se tot încearcă pe animale, pe vietăți inferioare, pe mamifere, oaia Dolly etc. Există multe argumente teologice împotriva clonării.

„S-a încercat impunerea unui program care era un afront adus familiei tradiționale românești”

În urmă cu trei ani, Ministerul Educației și Cercetării a pregătit un program de educație pentru sănătate, așa se chema, cu 10.000 de caiete metodologice și mai multe CD-uri care urmau să fie răspândite în toate școlile din România, în care se spunea că eutanasia pasivă este normativă și se aplică în toate spitalele din lume, și e normal să lași să moară pe unul dacă nu are leac; că homosexualitatea este o variantă a sexualității normale la specia umană. Tot aici se predau lecții de sexologie începând din clasa a V-a, de la 11-12 ani, cu imagini dintre cele mai pornografice posibile. Era poate cel mai mare afront adus familiei tradiționale românești și ortodoxe, cel mai mare afront adus Scripturii și Învățăturii Sfinților Părinți și chiar liturghiei care are loc în fiecare duminică, în orice cătun din țara asta. Mitropolitul Olteniei m-a delegat să constituim un grup de cercetători și profesori de sociologie, de medicină, de teologie, de morală, de mistică, de dogmatică etc. și să facem un studiu critic asupra acestui program. Am făcut un studiu critic pe vreo 40 de pagini, analizând fiecare frază, cuvânt cu cuvânt, și pedagogic, și teologic, și medical, și bioetic etc. Am demontat această grozăvie!

„Integritatea anatomică și spirituală a ființei umane este sfântă”

De fapt, bioetica creștină este o disciplină a bioeticii generale, care are patru principii particulare, specifice ei: în primul rând, bioeticianul creștin trebuie să creadă că universul material, că regnul biologic este o creație divină, că este făcut înaintea omului și pentru om, de aceea omul a fost făcut în ultima zi a creației, ca să i se pregătească un univers pentru el; omul a venit ca o coroană a creației divine, omul este o ființă creată de Dumnezeu, iar integritatea anatomică și spirituală a ființei umane este sfântă. Fără această axiomă, bioetica creștină nu poate funcționa, nu poate exista. Principiul eticii personalitropic nu este superior imperativului comunitare și nici principiul eticii comunitare nu este preminent persoanei. Aici este o dilemă foarte grea, profundă și complicată în același timp. Numai un om din Biserică poate să o înțeleagă. De ce? Bioeticienii creștini au fundat acest principiu, pentru că în ultimii 60 de ani, știți bine că anumite organisme internaționale au născut și au impus din plin conceptul numit „drepturile omului”. În virtutea acestui concept s-au făcut multe grozăvii pe planetă în ultima jumătate de secol. În biserică creștină, care este o instituție teandrică, divino-umană, problema personotropismului și a comunității se pune cu totul altfel. Persoana conține în ea chipul lui Dumnezeu, „scânteia divină”, care este indestructibilă, și noi credem asta, iar comunitatea în ortodoxie nu este o simplă comunitate, ci este Biserica. Și atunci, dacă tot sistemul de valori se raportează la persoană și la Biserică, ai cele mai mari șanse să nu greșești niciodată. Și, în fine, al patrulea principiu: Sfânta Scriptură și învățăturile Sfinților Părinți reprezintă codul deontologic al bioeticii creștine. De aici bioetica creștină se inspiră, aici se întoarce și se reîntoarce ori de câte ori este nevoie să emită o normă morală sau să dea un sfat unui creștin, astfel încât el să fie ferit de păcate.

(Fragmente din conferința susținută de dr. Pavel Chirilă la Festivalul Filocalic „Dumitru Stăniloae”)

mai-iunie 2008